NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF TURKISH WORLD STUDIES

ISSN: 2651-5180 YIL / YEAR: 2025 CİLT / VOLUME: 8 SAYI / NUMBER: 3

ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİDİR

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Journal of Turkish World Studies

Kısa Adı: TÜDAD

e-ISSN: 2651-5180

Yıl: **2025** Cilt-Sayı: **8(3)**

Sahibi
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

EDİTÖR KURULU

Baş Editör
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ

Türkiye
Prof. Dr. Fatih YÜCEL
Doç. Dr. Çiğdem ŞAHİN
Dr. Öğr. Üyesi Adem YELOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Turgay DÜĞEN
Dr. Öğr. Üyesi Perizat YERTAYEVA

Azerbaycan
Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA

Teknik Editörler
Arş. Gör. Mesut SÖNMEZ
Arş. Gör. Kevser AKMAN

Yabancı Dil Editörleri
Dr. Dilrabo ABDAZIMOVA
Dr. Umsunay ZHUMASHEVA
Malika MUSSUROVA

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Gülmira ABDRASİLOVA
(Kazak Ulusal Kızlar Pedagoji Üniversitesi – Almatı / KAZAKİSTAN)
Prof. Dr. Zharkynbike SULEİMENOVA
(Kazak Ulusal Kızlar Pedagoji Üniversitesi – Almatı / KAZAKİSTAN)
Prof. Dr. Nevzat TOPAL
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Elmira MEMMEDOVA –KEKEÇ
(Bakü Avrasya Üniversitesi – Bakü / AZERBAYCAN)
Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA
(Özbekistan Millî Üniversitesi – Taşkent / ÖZBEKİSTAN)
Prof. Xojamurod JABBOROV
(Karşi Devlet Üniversitesi – Karşi / ÖZBEKİSTAN)
Doç. Dr. Resul BAĞI
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Meder SALİEV
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Mzisa BUSKİVADZE
(Tiblis Devlet Üniversitesi – Tiflis / GÜRCİSTAN)
Dr. Öğr. Üyesi Bagdagul MUSSA
(Ürdün Üniversitesi – Amman / ÜRDÜN)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Adem ÖGER
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi – Nevşehir / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ahmet BURAN
(Fırat Üniversitesi – Elazığ / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Julian RENTZSCH
(Johannes Gutenberg University Mainz – Mainz / ALMANYA)
Prof. Dr. Bekir ÇINAR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Bülent KARA
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ercan ALKAYA
(Fırat Üniversitesi – Elazığ / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Enver KAPAĞAN
(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Bolu / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Petr KUČERA
(Johannes Gutenberg-Universität – Mainz / ALMANYA)
Prof. Dr. Faruk ÇOLAK
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Fatma AÇIK
(Gazi Üniversitesi - Ankara / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Hatice İÇEL
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet EKİZ
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Nergis BİRAY
(Pamukkale Üniversitesi – Denizli / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ramis KARABULUT
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Talip YILDIRIM
(Uşak Üniversitesi – Uşak / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ziya AVŞAR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Kaliya KULALİYEVA
(Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi – Bişkek / KIRGIZİSTAN)
Doç. Dr. Mustafa KUNDAKÇI
(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Bolu / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Lokman ZOR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Reyila KAŞGARLI
(İstanbul Üniversitesi – İstanbul / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Zeki GÜREL
(Kastamonu Üniversitesi – Kastamonu / TÜRKİYE)
Dr. Öğr. Üyesi Min Ji YANG
(Busan University of Foreign Studies – Busan / GÜNEY KORE)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmetali KASIM
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Niğde / TÜRKİYE)

Yayımcı
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi 3. Kat 51240 Merkez Yerleşke/NİĞDE
utudad@gmail.com

DİZİNLER

ESJI

OpenAIRE

DRJI

EBSCO

ASOS İndeks

İSAM

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

Hızır Arketipinin Kırgız Sözlü Gelenek Ürünü "Ak Bata"daki (Hayır Duasındaki) Görünümü
As a Product of Kyrgyz Oral Tradition the Appearance of the Hızır Archetype in "Ak Bata" (Good Prayer)
İlknur BAYRAK İŞCANOĞLU
325-334

Иш Стилининдеги Жазма Тексттин Жанрдык Бөлүнүшү
Genre Varieties of the Officıal Business Style
Aida ABASOVA
335-342

Ekolojik Ayak İzinde Yakınsama Süreçleri: Panel TAR Modeliyle Türk Cumhuriyetlerinin Çevresel Performansı
Convergence Processes in Ecological Footprint: Environmental Performance of the Turkic Republics Through the Panel Tar Model
Oğuzhan DEMİR / Elifnur TIĞTEPE
343-358

Polisin Pandemi Öncesi, Pandemi Dönemi ve Sonrasında Müdahale Ettiği Suç İçeren Olayların Analizi
Analysis of Criminal Incidents Responded to by the Police in Turkey Before, During and After the Pandemic
Bülent KARA / Ahmet Furkan ÖZCAN
359-382

Çağatay Türkçesi ve Klasik Edebiyat Geleneğiyle Yazılmış İki Na't-ı Şerif
Two Na't-i Sharıfs Written in Cagatay Turkish and Classical Literary Tradition
Ramazan ÇELİK
383-402

II. Abdülhamid'in Panislamist Politikaları Çerçevesinde Hamidiye Hicaz Demiryolu'nun İdeolojik ve Dini Rolü
The Religious and Ideological Role of the Hamidiye Hejaz Railway in Abdulhamid II's Pan-Islamist Policies
Yasemin Zahide IŞIK
403-416

Türk Solunda Bir Kadın Sesi: Bakiye Beria Onger'in Yaşamı, Eylemleri ve Fikirleri
A Woman's Voice in the Turkish Left: The Life, Activism, and Ideas of Bakiye Beria Onger
Fatma Nesibe ÇOLAK
417-434

Kırgız Türkçesinde İstek Kategorisi
Optative Category in Kyrgyz Turkish
Merve Nur ERTEM / Meder SALİEV
435-442

Kırgız Atasözlerinden Hareketle Kırgız Türkçesinde Enklitikler
Eclitiques in Kyrgyz Turkish Based on Kyrgyz Proverbs
Büşra ZORLU
443-452

Okul Öncesi Eğitimde Aile Uyumunun Çocukların Okul Performansına Etkisi: Niğde Örneği
The Effect of Family Harmony in Preschool Education on Childrens School Performance
Nurise EVREN ÇELEBİ / Yücel CAN
453-466

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi
International Journal of Turkish World Studies
e-ISSN: 2651-5180
Yıl: 2025 Cilt-Sayı: 8(3) ss: 325-334
Year: 2025 Vol-Issue: 8(3) pp: 325-334

Geliş Tarihi / *Received*: 23.02.2025
Kabul Tarihi / *Accepted*: 16.06.2025
Yayın Tarihi / *Published*: 31.06.2025

Araştırma Makalesi
Research Article
DOI: 10.59182/tudad.1645510

Bayrak İşcanoğlu, İ. (2025). Hızır arketipinin Kırgız sözlü gelenek ürünü "Ak Bata"daki (hayır duasındaki) görünümü. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 325-334.

HIZIR ARKETİPİNİN KIRGIZ SÖZLÜ GELENEK ÜRÜNÜ "AK BATA"DAKİ (HAYIR DUASINDAKİ) GÖRÜNÜMÜ

İlknur BAYRAK İŞCANOĞLU*

Öz: Sözcük anlamı olarak kök örnek anlamına gelen ve Carl Gustov Jung'un kişilik analiz kuramında önemli bir yere sahip olan arketip kavramı, insanın kalıtsal eğilimler neticesinde dünyayı algılayış şekli olarak görülmektedir. Jung, kişinin zor zamanlarında düşünemediği ve karar veremediği anlarda özellikle masallarda masal kahramanına yol gösteren yaşlı bir adamın varlığından bahseder ve yaşlı adamı kişilikteki ruh faktörü olarak değerlendirir. Türk kültürü çevresinde oluşmuş anlatılarda da tıpkı masallarda, masal kahramanının zor anlarında kahramana yardımcı olan yaşlı adam gibi; İslamiyet öncesinde bozkurt, daha sonraları Boz Atlı Yol İyesi şeklinde olan ve İslamiyet'le birlikte Hızır'a evrilen koruyucu bir yardımcı ile karşılaşılır. Hızır, Jung'un kişilik analizi kuramında kendilik olarak değerlendirilen, kişiden ayrı bir varlık olmayıp kişiliğin geçmişle bağını sağlayan, kişiliğin kalıtsal bir katmanı şeklinde bir arketip olarak görülmektedir. Bu durumda Türk kültüründe geçmişle bağın ruh faktörünü oluşturan Hızır, Türk edebiyatından halk kültürüne ve inancına kadar pek çok alanda çeşitli sembolik anlamlar ve roller ile yer almaktadır. Bu çalışmada da Hızır'ın halk kültüründe ve inancında taşıdığı sembolik anlamlar Kırgız sözlü gelenek ürünlerinden "Ak Bata"lar (Hayır Duaları) içerisinde incelenmiş ve bir arketip olarak Hızır'ın görünümü ilgili literatür taranarak doküman analizi yöntemi ile elde edilen verilerle"Ak Batalar"da taşıdığı sembolik anlamlar etrafında gözler önüne serilmiştir.
Anahtar Kelimeler: *Hızır, arketip, Kırgız, Ak Bata, halk inancı*

AS A PRODUCT OF KYRGYZ ORAL TRADITION THE APPEARANCE OF THE HIZIR ARCHETYPE IN "AK BATA" (GOOD PRAYER)

Abstract: The concept of archetype, which literally means root example and has an important place in Carl Gustov Jung's theory of personality analysis, is seen as the way a person perceives the world as a result of inherited tendencies. Jung mentions the existence of an old man who guides the hero of the tale, especially in fairy tales, when the person cannot think and make decisions in difficult times, and evaluates the old man as the soul factor in the personality. In narratives formed around Turkish culture, just like the old man who helps the hero in difficult moments of the fairy tale hero in fairy tales; a protective helper is encountered, who was a grey wolf before Islam, later in the form of the Grey Horse Road Iyesi and who evolved into Hızır with Islam. Hızır is seen as an archetype in Jung's theory of personality analysis, which is evaluated as a self, is not a separate entity from the person, but provides the personality's connection with the past, and is a hereditary layer of the personality. In this case, Hızır, who constitutes the soul factor of the connection with the past in Turkish culture, takes place with various symbolic meanings and roles in many areas from Turkish literature to folk culture and belief. In this study, the symbolic meanings of Hızır in folk culture and belief were examined within the "Ak Bata"s (Hayır Duaları) from the Kyrgyz oral tradition products, and the appearance of Hızır as an archetype was revealed

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, ilknuriscanoglu@gazi.edu.tr
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2849-4992

around the symbolic meanings Hızır carried in the "Ak Bata"s with the data obtained by scanning the relevant literature and using the document analysis method.
Keywords: *Hızır, archetype, Kyrgyz, Ak Bata, folk belief*

Sözlük anlamı ile "Kök örnek" (Türk Dil Kurumu, 2025) anlamına gelen arketip, Freud'un öğrencilerinden Carl Gustov Jung'un kişilik analizi kuramında kullandığı kavramlardan biridir. Arketip kavramı, köken olarak Antik Yunan'a dayanmaktadır ve sözcük anlamı ile eski, orijinal anlamına gelen "archein" ve model anlamındaki "typos" sözcüklerinden oluşmaktadır (Yılmaz, 2018, s. 102). Arketip kavramı, Jung'un kişilik analizinde önemli bir yere sahiptir. Ona göre temel insan davranışlarını sergileyen persona, gölge, anima ve animus olmak üzere dört arketip vardır (Jung, 2005, s. 55-56) ve arketipler insana özgü olarak tanımlanabilecek ve insanı insan kılan özellikler olarak görülen ve bir uygulama alanı olarak tanımlanan ilkimgelerde yerini almaktadır (Jung, 2005, s. 20). Kolektif bilinçaltı kavramını geliştiren Jung'un kişilik analizine göre insan geçmişiyle bağlantılıdır ve algı ile eğilimlerindeki seçicilik kalıtım yoluyla insana geçmiştir ki bu kalıtsal eğilimler kişilikteki en önemli güç olarak görülmektedir (Yılmaz, 2018, s. 101). Buna göre arketip, dünyaya karşı insanın doğuştan sahip olduğu bir yönelim ve algı hâli, insanın bilinçaltında zaman ve mekândan bağımsız olarak tekrar eden bir figür ve sembol olarak görülür.

Carl Gustov Jung, Dört Arketip isimli çalışmasında eski Türk inanışlarından koruyucu, yardımcı ruh inanışının İslamiyet'le birlikte Hızır'a evrilen Hızır inancını arketip kavramı ile birlikte ele alır. Jung'a göre Hızır, kişilik analizinde kendiliği temsil etmektedir ve bilgelikle birlikte insan aklının da alamayacağı davranışları da bünyesinde barındırmaktadır (Jung, 2005, s. 71). Hızır, özbenlik ve tanrısal bir yansımadır (Kasapoğlu, 2006, s. 60). Hızır'ın tanrısal bir yansıma olarak düşünülmesinin kaynağı Hızır ile Hz. Musa ile ilgili olduğu şeklinde yorumlanan bir kıssaya dayanmaktadır. Kuran-ı Kerim'de Hızır adı hiç geçmemektedir (Duman, 2012, s. 197). Kuran-ı Kerim'deki 110 ayetten oluşan El-Kehf suresinin 60. ve 82. ayetleri arasında Hz. Musa ve Hızır'dan bahsedilmektedir (Aydın, 1986, s. 51-52). Bu ayetlerde yer alan bir kıssaya göre, Hz. Musa yanındaki genç adamı ile bir yolculuğa çıkar. Amaçları iki denizin birleştiği yerde kendisiyle buluşması emredilen bir kişi ile görüşmektir. Yanlarına azık olarak aldıkları balığı yemek istediklerinde Hz. Musa'nın yanındaki genç adam, balığın canlandığını ve denizde kaybolduğu olayını anlatmayı unuttuğunu Hz. Musa'ya söyler. Hz. Musa da aradıkları yerin orası olduğunu düşünerek tekrar balığın canlandığı o yere dönerler. Burada kendisine Allah tarafından rahmet ve ilim verilmiş sâlih bir kul ile karşılaşırlar ve bu kul ile karşılaşmalarıyla Hz. Musa ve genç arkadaşının yolculuklarına bu kul da katılır ve başlarına çeşitli olaylar gelir (Çelebi, 1998, s. 406). Hz. Musa ile ilgili bu kıssada yer alan sâlih kişinin adı kıssada hiç zikredilmese de kıssanın yorumlarında bu sâlih kulun Hızır olduğu söylenmektedir. Ahmet Yaşar Ocak, *İslâm Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü* isimli çalışmasında kıssada geçen sâlih kulun neden Hızır olarak düşünüldüğüne dair bazı görüşler sunmaktadır. Ona göre kulun Hızır olarak düşünülmesinde bazı sahih hadis kitaplarında yer alan ve nakledilen bazı hadislerin etkisi bulunmaktadır. Özellikle bu konuyla ilgili olarak ona göre *Sahîhu'l Buhârî* ve *Sahîhu Müslim* önemli kaynaklar arasındadır ve kıssada geçen, Hz. Musa'nın buluşacağı kulun *Müslim*'de "Kullarımızdan bir kul" ifadesi ile değil de "Kulumuz Hızır" şeklinde yer aldığını ifade eder, *Buhârî*'de de Hz. Musa'ya ilim öğretecek esrarengiz şahsın el-Hadır lakabı ile anıldığını ve Hz. Musa'nın Hızır'ı gördüğünde o, "Deniz sahilinde yeşil bir yaygı üzerinde bulunuyordu." ve yine *Buhari*'de başka bir hadiste de Peygamber'in "Ona el-Hadır denilmişti; çünkü otları bozarmış kupkuru bir yerde oturduğunda orası derhal yemyeşil oluyor ve otlar dalgalanıyor" şeklinde dediğinin rivayet edildiğini söyler (1999, s. 27-28).

Musa ile Hızır kıssasının kaynakları olarak Gılgamış Destanı, İskender efsanesi ve bir Yahudi efsanesi görülmektedir (Çelebi, 1998, s. 408). Kıssanın kaynağı olarak görülen bu üç kaynaktan Gılgamış Destanı'nda yer alan, ölümsüzlük otunun yerini bilen Utnapiştim isimli

kişi ile; İskender efsanesinde yer alan ve İskender'in aşçısı iken yıkadığı tuzlu balığın canlanmasına şahit olup olanları İskender'e anlatması neticesinde kendisini sular içerisinde bulan ve edebî hayata kavuşan Anderas isimli aşçı ile; Yahudi efsanesinde yer alan ve sözcük anlamı ile yeşil anlamına gelen, Arapçaya çevrilirken de aynı anlamdaki Hadır olarak çevrilen Ephyra'nın kralı olan Glaukos ile bir ilgisi olduğu düşünülmektedir (Çelebi, 1998, s. 408).

Köken olarak farklı kaynaklarla ilgisi olduğu düşülen ve Hz. Musa ile "sâlih kul" Hızır'ın yolculuğu şeklinde yorumlanan Kuran-ı Kerim'deki Kehf sûresi, Jung'un da Hızır'ı tanrısal bir yansıma olarak gördüğü görüşünün temellerini oluşturmaktadır. Hızır aslında efsanevi bir kişiliktir. Gerçekten yaşayıp yaşamadığı bilinmemekle birlikte Türk kültürü etrafında oluşmuş halk anlatılarında daha çok ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar derviş olarak tasvir edilir (Aydın,1986, s. 51-52). Bu tasvir Jung'un ruh faktörünü simgeleyen yaşlı adam figürünü akla getirmektedir. Jung'a göre özellikle masallarda kahramanın içsel ya da dışsal nedenlerden ötürü gerekeni yapmadığı durumlarda kahramana gereken bilgi, kişiselleştirilmiş bir düşünce yani öğüt verip yardım eden yaşlı bir adam kılığında ortaya çıkmaktadır (Jung, 2005, s. 87). Jung'a göre yaşlı adam bilinçli düşünmenin gerçekleşmediği anlarda biliçdışı psişik alanda kendiliğinden gerçekleşen maksatlı düşüncelerdir (Jung, 2005, s. 88). Türk kültüründe de yaşlı bir adam olarak tasavvur edilen Hızır'ın insanlara zor anlarında yardım ettiği görülür. Türkçedeki sıkışık, zor zamanlarda birinin yardımına yetişmek anlamındaki *"Hızır gibi yetişmek"* deyimi de tam olarak bu tasavvur ile ilgili görülür. Jung'un ruh faktörü olarak gördüğü yaşlı adam, bu yardımı masal kahramanlarına yapmakta, onların düşünemediği, doğru tercih ve yolu seçemedikleri anlarda onlara yardımcı olmaktadır. Yaşlı adam tasavvurunun Türk kültüründeki ilk görünümü olarak Boz Atlı Yol İyesi görülür. Boz Atlı Yol İyesi, Eski Türk inanışında koruyucu ruhlardandır ve onun yolda kalanlara, darda kalanlara, bir yere çabuk ulaşması gereken kişilere yardım ettiğine inanılmaktadır (Oğuz, 2000, s. 248). Boz Atlı Yol İyesi'nin İslamiyet'le birlikte benzer anlam ve görev ile Hızır'a dönüştüğü görülür (Oğuz, 1999, s. 249). Boz Atlı Yol İyesi inanışının İslamiyet öncesi dönemlerde insanlara yol göstererek yardım eden Tanrısal bir varlık olan bozkurt şeklinde olduğu da görülür (Duman, 2012, s. 194). Jung, kişilere özellikle yolculukları sırasında yardımcı olan ve psikanalitik kişilik analizinde ruh faktörü olarak gördüğü yaşlı adamdan kendiliğin ifadesi Hızır'a ulaşır. Jung, kişilik analizi kuramında Hızır'ı insandan bağımsız olarak metafizik bir varlık olarak görmemiştir ve o, Hızır'ı "Kendiliğin" bir simgesi olarak kabul etmiştir. Bu anlayışla her kendiliğin bir Hızır yönü bulunmaktadır (Kasapoğlu, 2006, s. 65). İnsan davranışlarının temelleri arasında dünyayı algılayışta geçmiş ile bağı neticesinde Hızır arketipi, kişiden bağımsız değil, kişinin özbenliği olarak görülmektedir. Türk kültüründe önceleri bozkurt, daha sonra Boz Atlı Yol İyesi şeklinde hem İslamiyet öncesi anlatılarda hem de Hızır tasavvuru ile İslamiyet sonrası anlatılarda yer alan, yolculuklarda insanları koruyan, yol gösteren, darda kalanlara yardım eden koruyucu ruh; Türk kültürünün önemli bir unsurudur. Altay, Kazak, Kırgız, Karakalpak, Doğu Türkistan Türkleri'nde sürekli halk arasında gezip insanlara yardım ettiğine inanılan ve Kıdır adıyla bilinen Hızır (Çetin, 2002, s. 34), Türk dünyasında da benzer bir tasavvurla bulunmaktadır.

Hızır arketipinin oluşmasında Anadolu kültürünün ve Asya kültürünün de izleri bulunmaktadır (Aydın, 1986, s. 77). Hızır, Türk halk inançlarında önemli bir yere sahiptir. Hızır, sadece inanç boyutunda kalmamış Türk edebiyatında pek çok eserde de yerini almıştır. Ahmed Yesevi, Yunus Emre, Mevlâna Celaleddin Rûmî tarafından insan-ı murşid olarak yorumlanan Hızır; İskendername, Battalname, Köroğlu Destanı, Alpamış Destanı, Kerem ile Aslı, Âşık Garip gibi eserlerden başlayarak masal, halk hikâyeleri gibi daha pek çok eserde yer almıştır (Kurnaz, 1998: 17/s. 411).

Eski Türk inanışında Boz Atlı Yol İyesi şeklindeki koruyucu ruh olarak görülen ve İslamiyet'le birlikte Hızır'a evrilen, Türk kültürünün geçmişle bağının bir simgesi ve Türk düşünüş ve algılayışına dair kişiliğin bir anlam katmanı olarak görülen Hızır arketipi; Kırgız

halk kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Kırgız Türkçesinde Kızır, Kıdır şeklinde yer alan Hızır; özellikle yolculuklardaki koruyuculuk görevi ile Kırgız halk inançlarında yer almaktadır. Hızır'ın çeşitli görev ve anlam ile yer aldığı ve Kırgız sözlü geleneğinde önemli bir yer tutan "Ak Batalar" (Hayır Duaları)daki görünümü oldukça dikkat çekicidir. Ak Batalar, Kırgız sözlü gelenek ürünleri arasında önemli bir hacme sahiptir çünkü Kırgız halkı sözün bir gücü olduğuna inanmaktadır. Kırgız Türkçesindeki *"Cılan iyinen çıgat"* (Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır.) atasözü de sözün Kırgız halkı arasındaki gücünü göstermektedir. Kırgız sözlü gelenek ürünlerinden "Ak Bata"ların insana ve hayata dair güçlü tesirinin olduğu yönündeki inancın Kırgız Türklerini eski dinî inanışları ve tabiata karşı tutumları ile bir ilgisi vardır (Akmataliyev vd., 2003, s. 6). Kırgız Türklerine göre tabiattaki her şeyin bir iyesi yani koruyucusu, sahibi vardır ve onlar da insan için "koldoçuu" (kollayıcı, koruyucu), "cölööçü"(destekçi) ve "coldoş" (yoldaş, yol arkadaşı)tur. Onlar; insanları kazadan, beladan korur. Hızır da bu inançla Kırgız sözlü gelenek ürünlerinden "Ak Bata"larda koruyucu, destekçi ve yol arkadaşı olarak yerini almıştır (Akmataliyev vd., 2003, s. 6).

Ahmet Yaşar Ocak'a göre halk inançlarında Hızır; özellikle yolculuklardaki zor durumlarda ve felaketlerde insanlara yardım etme, bereket ve bolluğa kavuşturma, savaşlarda insanlara yardım etme, iyileri mükâfatlandırma ve kötüleri de cezalandırma gibi çeşitli fonksiyonlara sahiptir (1999, s. 85-93). *"El Adabiyatı"* (Halk Edebiyatı) serisinin 29. cildinde yer alan "Ak Bata"lar içerisinde de Hızır arketipinin halk inançlarındaki fonksiyonlarına benzer şekilde farklı sembolik anlamları ile yer aldığı görülür. Bu açıdan değerlendirildiğinde Kırgız sözlü genek ürünlerinden"Ak Bata"lar içerisinde Hızır:

1. Yolculukların ve yolcuların koruyucusu ve yardımcısıdır.
2. Kaza, bela ve kötülüklerden insanı koruyandır.
3. Bolluk ve bereket kaynağıdır.

1. Yolculukların ve Yolcuların Koruyucusu ve Yardımcısı Olarak Hızır

Eski Türk inanışındaki "koruyucu ruh" inanışından hareketle Hızır'ın da "Ak Bata"lar içerisinde koruyucu bir ruh olarak yer aldığı görülür. Özellikle yolculuklarda, yola çıkmadan önce edilen dualarda Hızır'ın koruyuculuğuna sığınılır. Hızır, yolculuklarda yoldaştır. "Ak Bata"lar içerisinde göç için yapılan bir duada Hızır şu şekilde yer almaktadır:

Köç körktüü bolsun,	*Göç görkemli olsun,*
Curt cüktüü bolsun.	*Oba yüklü olsun.*
Unaa kabıl bolsun,	*Göç kabul olsun,*
Aylana adil bolsun.	*Etraf adaletli olsun.*
Kızıŋ kılıktuu bolsun,	*Kızın nazlı olsun,*
Uuluŋ urmattuu bolsun.	*Oğlun itibarlı olsun.*
Keliniŋ kelbettüü bolsun,	*Gelinin gösterişli olsun.*
Cer-suu, too-taş,	*Yer-Suu, Dağ-Taş,*
Azireti arbak, **Kızır aleysalam** koldosun!	*Hazreti atalar ruhu, Hızır aleyhisselam korusun!*
Oomiyin! (Akmataliyev vd., 2003, s. 58).	*Amin!*

Bir diğer göç için edilen duada da Hızır arketipinin görünümü şu şekildedir:

Coluŋ şıdır, coldoşuŋ **Kızır** bolsun,	*Yolun açık, yoldaşın Hızır olsun,*
Coluŋ olcoluu bolsun.	*Yolun bereketli olsun.*
Tınç-aman barıp esen-soo kaytıp kel.	*Huzurla, sağ salim, sağlıkla git gel.*
Coluŋdu **Kızır** cıloolosun	*Yolunda Hızır bulunsun.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 60) şeklindedir.

Bir diğer yolculuğa çıkışta edilen duada da Hızır:

Saparıŋ oŋ bolsun,	*Yolculuğun kolay olsun.*
Kaytarıŋ tez bolsun.	*Dönüşün çabuk olsun.*
Kaşka coldun boyunan,	*Gittiğin yol boyunca,*

Kızır babam kez bolsun	*Hızır babam rast gelsin.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 60).

Bir diğer duada da:

Sapardın oŋ bolsun,	*Yolculuğun kolay olsun,*
Coluŋ şıdır, coldoşuŋ	*Yolun açık, yol arkadaşın*
Kızır bolsun,	*Hızır olsun,*
El-curtuŋ aman bolsun,	*Halkın yurdun aman olsun,*
Kırmanga kızıl tolsun	*Harman yeri buğdayla dolsun.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 93).

Eski Türk inanışındaki koruyucu ruh inanışının bir devamı şeklinde "Ak Bata"larda var olan Hızır arketipi; yolcuları ve yolculukları koruyucu, yolculara ve yolculuklara yardımcı bir kişi olarak yer almaktadır. Jung'un kişilik analizi kuramında insanlara özellikle yolculuklarında yardım ettiğini söylediği ve kişiliğin ruh faktörü olarak gördüğü yaşlı adam figürü ile "Ak Bata"lardaki Hızır, yardımcı ve koruyucu olma gibi sembolik anlamları ile birbirlerine benzerlik göstermektedir.

2. Kaza, Bela ve Kötülüklerden İnsanı Koruyan Hızır

Hızır arketipi ile Ak Batalar içerisinde geçiş dönemleri için söylenen dualarda da karşılaşılır. Hızır arketipinin korucu ve kollayıcı olarak bebekler için edilen dualarda yer aldığı görülür. Yeni doğan bebeği beşiğe koyarken kaza ve beladan koruyan Hızır ile karşılaşılır:

Kökö Teŋir car bolsun,	*Gök Tanrı yâr olsun,*
Küldür Ata koldosun.	*Yağmurun piri Küldür Ata korusun,*
Kambar Ata un çaçsın,	*Atların piri Kambar Ata un versin,*
Kündün piri KünTeŋir,	*Güneşin piri Kün Teŋir,*
Carık menen nur bersin.	*Aydınlık ile nur versin.*
Umay Ene ak çaçsın,	*Umay Ana iyilik versin,,*
Ürkör ata togoşsun,	*Ürkör Ata birleştirsin.*
Kızır Ata daarısın.	*Hızır Ata korusun.*
Calpı pirler koldosun,	*Tüm pirler kollasın,*
Oomiyin,	*Amin,*
Oldooakpar!	*Allahuekber!*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 114-115).

Kırk çıkarma duasında da Hızır'ın bebeği kaza ve belalardan koruyucu özelliği ile yer aldığı görülür:

Kırk atandın cörölgösü,	*Kırk atanın geleneği,*
Ata-eneŋdin öbölgösü.	*Babanın annenin dayanağı.*
Kırk uruu Kırgız içken suu,	*Kırk soy Kırgız'ın içtiği su,*
Kırk atabız keçken suu.	*Kırk atamızın geçtiği su.*
Kırk aşuunu aşkan suu,	*Kırk geçidi aşan su,*
Kırk tomolonup kelgen suu.	*Kırk kez yuvarlanıp gelen su.*
Kır taştardı kırkkan suu,	*Kenardaki taşları ayıran su,*
Kızır atam tatkan suu.	*Hızır atamın tattığı su.*
Suuday taza bol,	*Su gibi temiz ol,*
Nurday suluu bol,	*Nur gibi güzel ol,*
Ooomiyin!	*Amin!*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 115).

Babanın oğlu için ettiği duada da Hızır yer almaktadır:

Eşiğiŋden may aksın,	*Eşiğinden yağ aksın,*
Çayneginden çay aksın.	*Çaydanlığından çay aksın.*

Ömürüŋ suuday bolsun,	*Ömrün su gibi olsun.*
Sakalıŋ kuuday bolsun.	*Sakalın kuğu gibi beyaz olsun.*
İşiŋ ilgeri bolsun,	*İşin ilerlesin,*
Coluŋ şıdır bolsun.	*Yolun açık olsun.*
Coldoşuŋ **Kıdır** bolsun.	*Yoldaşın Hızır olsun.*
Ooomiyin!	*Amin!*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 171-172).

Bebekler için edilen dualarda Hızır'ın Eski Türk inanışındaki koruyucu ruh inanışı neticesinde yer aldığı görülür. Bu dualar içerisinde "Hızır atamın tattığı su" ifadesi akıllara âb-ı hayatı yani ölümsüzlüğü getirmektedir. Âb-ı hayat bütün dünya mitolojilerinde olan bir efsanevi sudur (Ocak, 1988:1/s. 1). Âb-ı Hayat'ın Hızır ile birlikte anılmasının sebebi ise, Hz. Musa ile Hızır arasında geçtiği düşünülen kıssadaki, azık olarak alınmasına rağmen suya teması ile canlanıp suya giden balık ile ilgili görülmektedir. Balığın canlanması çeşitli kaynaklarca itibar görmüş ve bu durum Hızır'la ilişkilendirilmiş ve Hızır'dan bahseden kaynaklarda âb-ı hayata da aynı anda yer verilmiştir (Ocak, 1988: 1/s. 1). Ahmet Yaşar Ocak, *İslâm Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü* isimli çalışmasında mitolojik "Hayat Suyu" kavramı ile ilgili İslam ilahiyatına dair ilk bilginin "*Sahîhu'l Buhârî"* isimli hadis kaynağında, Hz. Musa ve sâlih kul arasındaki kıssa ile yer aldığından bahseder ve *Buhârî*'deki hadise göre Hz. Musa'nın "Hızır'la buluşacakları o kayanın dibinde bir kaynak vardı ki buna "Hayat Kaynağı" deniyordu; Hiçbir şey yoktu ki, suyundan isabet etsin de dirilmesin. Balığı da bu sudan isabet etmişti." (1999, s. 29) açıklamasının yer aldığını belirtir. Kırgız "Ak Bata"larında bebeğin kırkını çıkarmada bebeğin yıkanacağı suyun Hızır ile birlikte anılmasında Hz. Musa ile Hızır arasında geçtiği düşünülen ve kıssada balığın canlanmasını sağlayan mitolojik "Hayat Suyu"nun yansımaları olarak yer aldığı görülmektedir. Kıssada balığı canlandıran su; "Ak Bata"da da bebeğe, canlılık ve uzun ömür vermesi için Hızır ile birlikte yer almaktadır.

3. Bolluk ve Bereket Kaynağı Olarak Hızır

Hızır sözcüğü Arapça kökenli bir sözcük olup yeşil, yeşil dal ve yeşilliği çok olan anlamındaki el-Ahdar sözcüğünden türetilen el-Hıdır şeklinde kullanılan bir lakaptır (Duman, 2012, s. 197). Türk kültüründe adını Hızır'dan alan ve bir yılbaşı kutlaması olarak görülen Hıdırellez'de de bolluk ve bereketi Hızır'ın getirdiğine ve soğuk ile kıtlığı da Hızır'ın götürdüğüne inanılmaktadır (Oğuz, 2000, s. 249). Hızır sözcüğünün anlamında bulunan yeşil anlamına bağlı olarak Hızır'ın bastığı yeri yeşerttiği ve kendisinden canlılık ve bereket ortaya çıktığı yorumlanmaktadır (Seyfeli, 2018, s. 62). Hızır sözcüğünün sahip olduğu bu anlamlar neticesinde Hızır arketipinin de bolluk ve bereket kaynağı olarak Kırgız "Ak Bata"larında yer aldığı görülür:

Hızır arketipi, sözcük anlamı ile yeni evlenen çiftin yeni evine edilen duada yer almaktadır:

Paygambar batasın bersin,	*Peygamber duasını versin,*
Bay döölötün bersin.	*Zenginliğini, mutluluğunu versin,*
Kızır berekesin bersin,	*Hızır bereketini versin,*
Kazanıŋ tolgon aş bolsun,	*Kazanın dolu aş olsun,*
Üyüŋ tolo baş bolsun.	*Evin dolu baş olsun.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 81).

Yeni evlenen çiftin yeni evlerine edilen bir başka duada yer alan Hızır arketipi de şu şekildedir:

Başıŋarga bak bersin,	*Başınıza baht versin,*
Ne berse da Hak bersin,	*Ne verirse Hak versin,*
Kırda cürgön **Kızırdı**,	*Kırda yürüyen Hızır'ı,*

Törüŋörgö apkelsin.	*Yaylanınıza alıp gelsin.*
Karınıŋar tok bolsun,	*Karnınız tok olsun,*
Kaygı-kapa cok bolsun,	*Kaygı tasa yok olsun,*
Bazar tüşüp çuuldap,	*Gürültü patırtı, ses çıkaran,*
Bala-çakan köp bolsun.	*Çoluğun çocuğun çok olsun.*
Oomiyin!	*Amin!*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 86).

Evlilik töreni esnasında gelin ve damada edilen bir duada Hızır arketipi şu şekilde yer almaktadır:

Üyüŋörgö Kızır kelip konsun.	*Evlerinize Hızır gelip otursun.*
Döölötüŋörgö döölöt koşulsun.	*Mutluluğunuza mutluluk eklensin.*
Köŋülüŋör kökölöp tolsun.	*Gönülleriniz mutluluktan kanat çırpsın*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 79).

Bolluk ve bereketin kaynağı olarak Hızır arketipi Kırgız halkı arasında sofralar için edilen dualarda da yer almaktadır:

Tiliŋ kızıl bolsun,	*Dilin sözde usta olsun,*
Tilegiŋ uzun bolsun.	*Dileğin gerçekleşsin.*
Bak karasın başıŋa,	*Talih gülsün yüzüne,*
Kıdır daarısın aşıŋa.	*Hızır uğrasın aşına.*
Kuru sayga suu aksın,	*Kurumuş nehre su aksın,*
Eliŋe işin caksın.	*Eline işin yaraşsın.*
Bereket bersin aşıŋa,	*Bereket versin aşına,*
Kızır kelsin kaşıŋa.	*Hızır çıksın önüne.*
Uzun ömür caş bersin,	*Uzun ömür, yaş versin,*
Bala-çak baarıŋa.	*Çoluğunun çocuğunun hepsine.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 135-136).

Bir diğer sofra duasında da Hızır arketipinin görünümü şu şekildedir:

Aşıŋ, aşıŋ, aşıŋa,	*Aşın, aşın aşına,*
Bakıt konsun başıŋa.	*Baht konsun başına.*
Taŋ mezgili bolgondo,	*Tan vakti olduğunda,*
Bödönödöy oydolop,	*Bıldırcın gibi kıpırdanan,*
Kırgooldoy corgolop,	*Sülün gibi koşan,*
Kızır kelsin kaşıŋa.	*Hızır çıksın önüne.*
Deŋ sooluguŋ zor bolsun.	*Sağlığın iyi olsun.*
Dastarkoŋdun mol bolsun	*Sofran bereketli olsun.*

(Akmataliyev vd., 2003, s. 130).

Sonuç

Psikanalitik kişilik analizinde Carl Gustov Jung'a göre bir arketip olarak görülen Hızır, Türk kültüründe kutsal kabul edilen önemli bir figür ve bir kök örnektir. Jung'un psikanalitik kuramına göre kolektif bilinçaltının bir unsuru ve kişiliğin kalıtsal bir katmanı olarak kişilikte bulunan, Hızır arketipi; bilge, rehber, koruyucu, doğa ve yeniden canlanma gibi simgesel anlamları ile Türkçenin söz varlığından Türk edebiyatına, halk kültüründen inancına kadar pek çok alanda yerini almıştır. Jung'a göre özellikle masallarda kahramanın içsel ya da dışsal nedenlerden ötürü gerekeni yapmadığı durumlarda kahramana gereken bilgiyi kişiselleştirilmiş bir düşünce şeklinde yani öğüt ile veren, kahramana yardım eden yaşlı bir adam vardır. Jung'un kişilik analizinde ruh faktörü olarak gördüğü yaşlı adam figürü Türk kültüründe de ak sakallı, yaşlı bir adam olarak tasavvur edilen Hızır arketipi ile bu açıdan benzerlik göstermektedir. Yaşlı adam figürünün Türk kültürü çevresinde oluşmuş İslamiyet öncesi çeşitli anlatılarda yol gösterici bozkurt, daha sonra ise Boz Atlı Yol İyesi

şeklinde yer aldığı ve İslamiyet'le birlikte de yardımcı, yol gösteren, koruyucu rehber yaşlı adam figürünün Hızır'a dönüştüğü görülür. Hızır; yolcuların koruyucusu, gizli bilgilerin sahibidir ve bu bilgiler ile zor durumdaki insanlara yol göstermektedir. Bu çalışmada da Jung'a göre kolektif bilinçaltının bir unsuru olan ve insanın dünyayı ve olayları algılayışında kalıtsal bir özellik olarak kişilik katmanında nesiller boyunca var olan, bilge rehber rolündeki Hızır arketipi Kırgız sözlü gelenek ürünlerinden "Ak Bata"lar (Hayır Duaları) içerisindeki görünümü ile ele alınmıştır. Kırgız "Ak Bata"ları içerisinde Hızır, hem Eski Türk inanışındaki koruyucu ruh inanışının bir devamı şeklinde yer alırken hem de Hz. Musa ile Hızır arasında geçtiği şeklinde yorumlanan bir kıssa neticesinde âb-ı hayat ile birlikte "Ak Bata"lar içerisindeki bebekler için edilen dualarda yer almıştır. Ayrıca Hızır sözcüğünün sözcük anlamından kaynaklanan ve Türk kültüründeki Hıdırellez kutlamalarındaki anlamına benzer şekilde bolluk ve bereket kaynağı olarak da dualarda Hızır'dan evlere ve sofralara bolluk ve bereket getirmesi dilenmiştir. "Ak Bata"lar içerisinde Hızır arketipinin; yolculukların ve yolcuların koruyucusu, kişiyi kaza, bela ve kötülüklerden koruma, bolluk ve bereket kaynağı gibi farklı sembolik anlamlar ile yer aldığı görülmüştür. Edilen bu dualar içerisinde Hızır; *Kızır Atam, Kızır Babam, Coldoş* "Yol Arkadaşı" gibi sıfatlara sahiptir ve dualarda geçen "*Kızır Aleysalam*" (Hızır Aleyhisselam) ifadesi de Kırgız kültüründe Hızır'a duyulan saygıyı göstermektedir. "Ak Bata"lar içerisinde Hızır; yolculuklara çıkmadan önce ve yolculuklarda edilen dualarda yolcuların koruyucusudur, dualarda yolculukta ve yolculuk öncesinde Hızır'a sığınılmıştır; Hızır, ailelerin kıymetlisi bebeklerin koruyucusudur. Bebekler için edilen dualarda, aileler bebeklerinin Hızır aracılığı ile kaza ve beladan korunmasını dilemiş ve Hızır ile özdeşleşen mitolojik "Hayat Suyu" ile bebeklerine uzun ömürler dilemişlerdir ; yeni evlenen çiftlerin evlerine, yapılan yemeklere ve kurulan sofralara da Hızır'ın bolluk ve bereket getirmesi de dualarda yer almıştır. Sonuç olarak Hızır, Kırgız sözlü gelenek ürünlerinden "Ak Bata"lar içerisinde de Türk halk inançlarında yer alan fonksiyonlarına benzer şekilde koruyucu, bilge, rehber, bolluk ve bereket getiren bir arketip görünümü ile yerini almıştır.

Kaynakça

Akmataliyev, A., Kırbaşev K., Ömürbay Uulu, M., Şarşanaliyev Ö. (2003). *Kaada-salttar ak batalar. El adabiyatı seriyasının 29-tomu*. El Aralık Meerim Kayrımduuluk Fondusu.

Aydın, M. (1986). Türklerde Hızır inancı. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2*(2), 51-77.

Çelebi, İ. (1998). Hızır. *TDV İslam Ansiklopedisi,* 17, 406-409.

Çetin, İ. (2002). Türk mitinde kut iyesi Kıdır ve medeniyet değişikliğinde Kıdır'dan Hızır'a geçiş. *Millî Folklor Dergisi,* 54, 30-34.

Duman, M. (2012). Bozkurttan Hızır'a Türk halk anlatılarında kılavuz. *Millî Folklor Dergisi, 24*(96), 190-201

Ertuğrul, M. (2021). Mûsâ Peygamber'in yol arkadaşı Hızır'ın kimliği. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7*(2), 293-332.

Jung, C. G. (2005). *Dört arketip.* Metis Yayınları.

Kasapoğlu, A. (2006). *Carl Gustav Jung'un Kehf Sûresi tefsiri.* Mengüceli Yayınları.

Kurnaz, C. (1998). Hızır-Edebiyat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 17, 411-412.

Ocak, A. Y. (1988). Âb-ı Hayât. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1, 1-3.

Ocak, A.Y. (1999). *İslâm-Türk inançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas kültü*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Oğuz, M. Ö. (2000). Boz Atlı Hızır ve ren geyikli Noel Baba ikileminde Türklerde yılbaşı. *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni*, 245-252.

Seyfeli, C. (2018). Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Hızır ve İlyas geleneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 16* (32), 59-80.

Türk Dil Kurumu (2025). Arketip tanımı. https://sozluk.gov.tr/ (erişim tarihi: 09.02.2025).

Yılmaz, F. B. (2018). Carl Gustav Jung'un arketipleri bağlamında "Persil, Magnum ve Eti Canga" reklam filmlerinin çözümlemeleri. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 98-114.

Extended Summary

Archetype, which literally means root example and is seen as an important concept of psychoanalytic personality analysis theory, draws attention in psychoanalytic personality theory as a layer related to a person's self. According to Carl Gustov Jung, the representative of psychoanalytic personality theory, Hızır, who is seen as a protector, wise man, guide, representative of abundance and fertility in many narratives formed in Turkish culture, is also an archetype and Jung addressed Hızır as the representative of the self, which is a layer of personality. According to psychoanalytic personality analysis theory, Hızır is related to the person's soul factor and is connected to the person's past. Hızır is a product of the collective subconscious, a hereditary symbol that exists in the person's subconscious. This hereditary symbol, which continues its existence from generation to generation, has an important place in a person's perception of the outside world. Hızır, who is seen as a protector, wise man and guide in many narratives formed around Turkish culture, is an important figure that embodies holiness. In Turkish culture, especially in a story told about a journey of Moses, it has been accepted by various studies that Hızır is considered sacred as a result of the comments that Hz. Moses' companion was Hızır and that Jung therefore saw Hızır as a divine reflection in his theory of analysis. Hızır has secret information that humans cannot know and this is seen in relation to Hızır's divinity. Hızır is a word derived from the word el-Ahdar, which means green, green branches and having a lot of greenery. The meanings of green, green branches and having a lot of greenery carried by the word Hızır paved the way for the formation of symbolic meanings such as nature and revival around the Hızır archetype and the Hıdırellez belief developed around Hızır in Anatolia. In fact, Hızır is a legendary figure and it is not known whether he really lived or not. The Hızır archetype, which is visualized as an old man in appearance and is believed to help people in difficult situations, seems to be related to the old man figure symbolizing the soul factor of personality according to the psychoanalytic personality theorist Jung. According to Jung, especially in fairy tales, when the hero does not do what is necessary due to internal or external reasons, there is an old man who appears in the form of an old man who gives the necessary information, a personalized thought, in other words, advice and help, and according to Jung, an old man is a purposeful thought that occurs spontaneously in the unconscious psychic field from the layers of personality in moments when conscious thinking does not occur. In Turkish culture, Hızır, who is also imagined as an old man, is seen to help people in difficult times. With this symbolic meaning, Hızır is present in the vocabulary, literature, folk culture and beliefs of Turkish. It is seen that the first appearance of the old man image is in the narratives formed around Turkish culture as Boz Atlı Yol İyesi, Boz Atlı Yol İyesi, like Hızır, helps those who are stranded on the road and in difficult situations, and Boz Atlı Yol İyesi also evolved into Hızır with Islam. According to psychoanalytic personality theory, the Hızır archetype, which is not seen as a metaphysical entity separate from personality and is associated with the person's true self, is seen as a hereditary layer of personality in the person's perception of the external world. In Turkish culture, Hızır, which was first seen as a grey wolf, then as a Grey Horseman on the Road, both in pre-Islamic narratives and in post-Islamic narratives with the Hızır imagery, is a protective spirit that protects people on journeys, shows them the way, and helps those in trouble, that is, a hereditary layer; is also found in Altay, Kazakh, Kyrgyz, Karakalpak, and East Turkestan Turks. The Hızır archetype, which is seen as a semantic layer of personality in a Turkish-specific thought and perception both in Anatolia and in the Turkish world, also has an important place in Kyrgyz culture. Hızır, which is in the form of Kızır, Kıdır in Kyrgyz Turkish; is especially present in Kyrgyz folk beliefs with its protective duty on journeys. Among the products of the Kyrgyz oral tradition, "Ak Bata" (Good Prayer), protector, supporter and companion Hızır is encountered. The fact that Hızır is included in the "Ak Bata" is related to the belief that everything in nature is a possessor, protector and owner in the Kyrgyz Turks and as a result of this belief, the Hızır archetype is "koldoçuu" (protector, protector), "cölööçü" (supporter) and "coldoş" (comrade, companion) for humans. According to the folk belief of the Kyrgyz Turks, Hızır protects people who set out on the road from accidents, troubles and evil. Because Hızır is a possessor of the road.

The Kyrgyz believe that words have power. For this reason, "Ak Batas" have an important place in interpersonal relations in social life. Hızır has symbolic meanings such as the protector of journeys and travelers, the protector from accidents, troubles and evil, and the source of abundance and fertility in the "Ak Bata". Before setting off on a journey, people take refuge in Hızır in the Ak Batas and wish that the journey will be good. Families ask Hızır for help for their precious children in their homes and wish that their children be protected from accidents and troubles through Hızır. It is prayed for Hızır to bring abundance and fertility to the meals made, the tables set and the homes of newly married couples. The fact that the Hızır archetype is

addressed as Kızır atam, Kızır babam, Kızır aleyhisselam in the “Ak Batas” also shows that Hızır is respected in the Kyrgyz folk culture. As a result, Hızır, as a hereditary meaning layer of Turkish thought and perception in understanding the outside world, has taken place in the products of the Kyrgyz oral tradition, the "Ak Bata" (Good Prayer), with various symbolic meanings such as wisdom, guide, protector, source of abundance and fertility, and has continued to exist as an archetype.